

Posudek na bakalářskou práci
Šárky Vrzalové

Vliv Optinské poustevny na Fjodora Michajloviče Dostojevského

Bakalářská práce Šárky Vrzalové se zabývá vlivem východokřesťanské asketické tradice jak se projevila v ruském starectví na tvorbu jednoho z nejvýznamnějších ruských křesťanských autorů F. M. Dostojevského. Práce nejprve definuje fenomén starectví na pozadí vývoje východokřesťanského mnišství a zasazuje jej do kontextu církevních dějin Ruska (kapitola *Starectví*). Poté mapuje historii kláštera Optinská poustevna, charakterizuje její nejvýznamnější postavy a její význam pro ruskou kulturu (kapitola *Optinská poustevna*). V závěrečné části práce se pak autorka zabývá religiozitou Dostojevského a vlivem zmíněného kláštera na jeho tvorbu (kapitola *Dostojevskij a Optinská poustevna*).

Starectví a jeho postavení v ruské kultuře je závažným badatelským tématem. Neznamená to však, že bylo vyčerpáno a zvláště mimo ruský kulturní okruh vzniklo jen málo prací, které tuto problematiku relevantně zpracovávají. Autorka volí religionistickou metodu a nejprve usiluje o definici samotného fenoménu starectví v rámci východokřesťanské (resp. pravoslavné) spirituality. K jeho hlubšímu teoretickému uchopení by bylo zapotřebí se širše seznámit s pramennou literaturou, spisy pouštních otců, s texty shrnutými ve Filokalii, a také s otázkou palamismu a učením o božích energiích (např. práce J. Meyendorffa). Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na ruské prostředí, použitá vědecká i popularizační literatura (Špidlík, Čemus) je však dostačující. Pasáže věnované fenoménu starectví na Rusi a později v Rusku se nutně prolínají s dějinami mnišství a církve v tomto prostoru. Výběrová fakta z dějin se stávají hlubší sondou až se zaměřením na vlastní Optinskou poustevnu. Zde jsou ve stručnosti představeny její dějiny, postavy významných starců i přehled nejvýznamnějších osobností světové kultury, které jimi byly ovlivněny. Práce tak religionistické hledisko doplňuje pohledem historickým (církevní dějiny) a kulturologicko-filologickým (dějiny ruské kultury a literatury). Tato u bakalářské práce dosti náročná interdisciplinarita je však zvládnuta uspokojivě. Autorka projevuje dobrou znalost problematiky, jíž se zabývá, o čemž svědčí obstojné zacházení s pojmy i reáliemi našemu prostředí často vzdálenými.

K jistým slabinám práce může patřit její přehledovost. Zvolené téma je samo o sobě dosti široké a malému rozsahu bakalářské práce by více svědčila specializace na některý jeho aspekt. Specifičnost tématu potřebuje také dosti dlouhý úvod pro čtenáře, po jehož vyčerpání nezbývá na titulní problém dost prostoru. Otázka obrazu Optinské poustevny v literární tvorbě Dostojevského (takto by mělo pregnantněji formulované téma znít) tak vlastně zůstalo jen na okraji práce. Zvolené téma by více svědčilo práci diplomové než bakalářské, umožnilo by přesněji vymezit problematiku a hlouběji se na ni zaměřit.

Je pochopitelné, že vzhledem k oboru studia autorky patří k méně propracovaným stránkám práce oblast filologická. Nejvíce chyb vzniklo rozhodnutím užívat v poznámkovém aparátu a bibliografii místo cyrilice latinské transliterace. Její správná aplikace podle normy je totiž mnohem náročnější než prosté opsání cyrilice. V době počítačových textových editorů k volbě transliterace nevidím důvod, zvláště když jí filologicky neškolený uživatel téměř nikdy uspokojivě nezvládne. Cyrilice není písmem našemu prostředí natolik vzdáleným (je snadnější než alfabeta s diakritikou), aby musela být v odborných textech vytěšňována. Chybná místa jsem pro jejich množství většinou ani nevyznačoval.

Dále je třeba rozlišovat mezi církevní slovanštinou, jakožto jazykem liturgickým a zdrojovým jazykem pro ruskou pravoslavnou terminologii, a ruštinou jakožto současným spisovným a komunikačním jazykem. Slova „Добротолубие“ a či „введение“ jsou církevněslovanská, nikoli ruská (i když je přepíšeme moderní, nikoli původní cyrilicí; s. 12, 15). Příště bych k jejich definici doporučoval použít etymologický slovník s patřičným odkazem (autorka byla mnou upozorněna). Rozporuplně hodnotím pokus o překlad děl sv. otců na s. 36 – jeho nepřesnosti jsou způsobeny tohoto náročností úkolu, který by sám o sobě vydal na menší translato-logickou studii. Diskutabilní a jednoznačně neřešitelnou otázkou je problém velkých písmen v názvech klášterů a církevní terminologii („Otcové“, Svatý Duch“). Vzhledem k tomu, že v této otázce nepanuje jednota ani mezi specialisty, nevnímám autorčin úzus jako něco nesprávného, avšak postrádám alespoň poznámku o principech jeho aplikace (s odkazem na adekvátní literaturu, např. Šimandl – *Jak zacházet s náboženskými výrazy*, Praha 2004). Konečně z oblasti jazykové zmiňme skutečnost, že přestože má práce z tohoto hlediska dobrou úroveň, zůstaly na s. 24 a 25 k velice nepěkné hrubé chyby!

Zmiňme několik drobných nepřesností z oblasti dějin ruské kultury. Nelze vnímat rady starce Makarije a Bělinského na stejné úrovni (světec versus ateista-socialista, s. 26). K. Leont'jev uvažoval o vstupu do mnišského stavu (či spíše dal slib) již v r. 1871 (s. 26). O Tolstém je známo, že jeho poslední pouť vedla přes Optinu cestou k jeho sestře, od níž se rozhodl vydat na Kavkaz (s. 28). Nepřesná je definice kroužku petraševců (s. 31), kteří se zaměřovali především na rozvíjení utopických idejí Ch. Fouriera a plánování revoluce nebylo tak aktuální (jinak by řada z nich byla těžko propuštěna na svobodu). Z okruhu literárněvědných reálií je potřeba zdůraznit, že Dostojevskij není jediným tvůrcem autorského časopisu, zmiňme např. V. V. Rozanova či našeho F. X. Šaldu. Pro analýzu fenoménu skandálu u Dostojevského (např. kapitoly *Nevhodné shromáždění*) je třeba znát koncept karnevalismu M. M. Bachtina (autorka byla upozorněna). Snad by po této četbě nebyla pro „svět uměleckého díla“ užita zavádějící formulace „Dostojevského představy“ (s. 41). Konečně poznamenejme, že světské romány se v ruských předrevolučních klášteřích téměř nečetly, takže vliv *Bratrů Karamazových* se v nich projevit nemohl (s. 48).

Závěrem: Bakalářská práce Š. Vrzalové prokazuje dobrou znalost problematiky, nutných reálií i terminologie. Autorka se vyrovnala s obtížemi pravoslavných a ruských náboženských a kulturních reálií. Výtky uvedené v posudku jsou spíše povzbuzením pro další práci v této oblasti, která by měla podle mého názoru následovat. Navrhuji hodnocení výborně.

V Praze 2. února 2010

Mgr. Hanuš Nykl, Ph.D.

